

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

MODELING OF THE SYSTEM OF UKRAINIAN NATIONAL DESIGN IN BOOKS OF MUSICAL EDUCATION

У статті висвітлено сутність поняття «мистецька освіта». Здійснено ретроспективний аналіз формування системи українського національного дизайну у закладах мистецької освіти, що має важливе значення у розвитку суспільства і вирішенні його проблем. Відзначено, що моделювання сучасної системи національного дизайну в Україні здійснюється закономірним шляхом (окрім давніших мистецьких навчальних закладів, які зробили певну переорієнтацію на користь дизайну, від останнього десятиріччя ХХ ст. активно створюються кафедри дизайну в різних вищих навчальних закладах країни); відбуваються огляди-конкурси дипломних і курсових проектів у різних спеціалізаціях дизайну, що дають можливість визначити професійний рівень підготовки фахівців із дизайну у вищих навчальних закладах та ознайомитися зі структурою й об'ємом дипломних проектів, спеціалізаціями навчальних закладів. Сьогодні в Україні функціонує багатоступенева і безперервна система підготовки фахівців із дизайну у закладах мистецької освіти, до якої входять початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади; середні спеціалізовані мистецькі школи (школи-інтернати); вищі навчальні заклади. Зазначено, що навчання у мистецьких навчальних закладах повинно бути побудовано так, щоб у ході художньо-творчої діяльності студенти удосконалювалися в інтелектуальному і соціальному плані, опановували культурні надбання минулих епох і сучасності. Визначено складові частини системи українського національного дизайну. Окреслено вимоги до художньо-мистецької освіти та зроблено акцент на опануванні циклу формально-технічних дисциплін, серед яких великого значення набули практичні заняття у майстернях технічного призначення. Автором виокремлено необхідність створення музеїв на базі коледжу, інституту, університету, здатних сформувати у студентів специфічне, емоційно-ціннісне ставлення до національного дизайну, що виступає мовою культурного спілкування людства. Запропоновано модель освітнього середовища з національного дизайну у мистецьких навчальних закладах, де необхідною умовою для ефективного навчання студентів мистецьких навчальних закладів є проектування компонентів навчального середовища з використанням елементів національного дизайну.

Ключові слова: дизайн, національний дизайн, дизайн-освіта, мистецька освіта, освітнє середовище.

The essence of the concept "artistic education" is highlighted in the article. A retrospective analysis of the formation of the Ukrainian national design system in arts education institutions was carried out, what is important in the development of society and solving its problems. It is noted that the simulation of the modern system of national design in Ukraine is carried out in a natural way (apart from the older artistic educational institutions that have made a certain reorientation in favor of the design, since the last decade of the twentieth century, chairs of design are actively being created in various higher educational institutions of the country); are contests of diploma and course projects in various design specialties that enable us to define the professional level of training of design professionals in higher education and familiar with the structure and volume of thesis projects, and specializations of educational institutions. It is emphasized that today in Ukraine there is a multi-stage and continuous system of training specialists in design in the institutions of art education, which includes initial specialized art educational institutions; specialized specialized arts schools (boarding schools); universities. It is noted that studies in artistic educational institutions should be constructed so that in the course of artistic and creative activity students were perfected intellectually and socially, mastered the cultural heritage of past epochs and modern times. The components of the Ukrainian national design system are determined. The requirements for artistic and creative education are specified, the emphasis is placed on mastering the cycle of formal and technical disciplines, among which practical classes in technical workshops have acquired great importance. The author highlights the need for the creation of museums based on college, institute, and university, which can form students specific, emotional and valuable attitude to national design, speaking in the language of cultural communication of mankind. The model of the educational environment for national design in art schools is offered, where the necessary condition for effective training of students of art educational institutions is design of components of the educational environment with use of elements of national design is offered.

Key words: design, national design, design education, artistic education, educational environment.

УДК 377.12

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-33>

Дяченко А.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри промислового дизайну
і комп'ютерних технологій,
завідувач аспірантури
Київської державної академії
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Одним із ключових засобів культурного розвитку особистості в українському суспільстві, що перебуває під впливом постійних реформ, є зміст системи національного дизайну у закладах мистецької освіти. Тут відбувається комплексне поєднання соціокультурних і професійних компетенцій особистості, певний рівень її профільної підготовки, пов'язаний зі створенням творів мистецтва і вико-

нуючою майстерністю у процесі художньої діяльності. Загалом через систему освіти реалізується державна політика, спрямована на формування інтелекту нації, розвиток науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Тому одним із пріоритетних напрямів реформування мистецької освіти є забезпечення високої художньо-естетичної освіченості та вихованості особистості, розвиток естетичного світосприйняття і

виховання художнього смаку, формування почуття поваги до національних традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці таких вчених, як І. Зязюн, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Орлов, О. Олексюк, Б. Черкес [17], О. Щолокова присвячені визначенню ролі мистецтва та мистецької освіти у вдосконаленні особистості та формуванні її духовного потенціалу. У роботах С. Волкова [3], І. Ляшенка, О. Майорової, С. Нікуленко, Л. Соколюк, Л. Савицької, Р. Шмагала [18; 19] розглядаються питання історії мистецької освіти, здійснюється аналіз проблем діяльності окремих видів мистецьких навчальних закладів. Окремі аспекти фахової освіти фахівців-дизайнерів частково висвітлено у низці публікацій зарубіжних і вітчизняних учених: Є. Антонович, О. Бойчук, В. Гогугева [4], І. Голод, Г. Гребенюк, В. Даниленко [5–7], В. Коновал, А. Павлів, В. Прусак [8; 9], В. Радкевич, І. Рижова [10], С. Рибін, М. Селівачов, В. Яблонський та ін. Сучасний стан дизайн-освіти в Україні ґрунтовно висвітлюється у працях таких дослідників, як В. Єльков, В. Костенко, Ю. Легенький, С. Мигаль, А. Руденченко [11; 12], П. Татіївський [13], А. Терешкун [14], В. Тименко [15], О. Фурса [16]. Недостатнім залишається розгляд питання формування системи українського національного дизайну у закладах мистецької освіти.

Метою роботи є ретроспективний розгляд формування системи українського національного дизайну у закладах мистецької освіти; створення моделі освітнього середовища з національного дизайну у мистецьких навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. У культурогенезі суспільства кінця ХХ ст. мистецька освіта – потужна, розгалужена і багатогранна система. Мистецтво є однією з визначальних граней обличчя держави, її культури. Декоративно-прикладне мистецтво та дизайн формують у людей відчуття краси довкілля і, насамперед, краси предметного світу [18, с. 18].

Поняття «мистецька освіта» найчастіше вживають не для визначення конкретної мистецько-освітньої програми, а як вказівку загальних характеристик особливостей розвитку мистецтва певного осередку чи регіону. Часом це поняття використовують і у трактуванні умовних узагальнених рис цілісної образної системи в мистецтві країни або нації. Визначення сукупності рис такої системи базується на характеристиці особливостей образно-пластичної мови, естетичного ставлення до матеріалу, відчуття колористичної гармонії, ритму, орнаменту тощо [18, с. 19–20].

Мистецька школа – це стійкий механізм реалізації зображальної грамоти за допомогою формальних і неформальних принципів, норм та організації, покликаний збагатити людину знаннями всіх видів мистецтва та галузей художньої діяль-

ності [19]. Мистецька освіта має принципове значення у розвитку української культури, власне, вона забезпечує збереження та розвиток культурних традицій України [17, с. 135].

Вітчизняний дослідник Р. Шмагало зазначає, що в широкому вжитку поняття «мистецька школа» найчастіше виступає як певний навчальний заклад або напрям у мистецтві [18, с. 20], а проведений аналіз дизайнерської практики в Україні вченим П. Татіївським дає підстави вважати, що сфера дизайнерської діяльності є мистецьким явищем. Концепція освіти дизайну в Україні спрямована на різнобічну підготовку фахівця, який повинен вирішувати проблеми гармонізації предметного середовища життєдіяльності людини. Науково-технічна діяльність своєрідно інтегрується з мистецькою творчістю. В уяві сучасних дизайнерів поєднання високих технологій і художньо-творчих процесів є цілком логічним і адекватним і стосується всіх видів життєдіяльності [13, с. 13].

Тому системі мистецької освіти, зокрема і національному дизайну, належить особлива роль у державотворчих процесах, які відбуваються в Україні на межі ХХ і ХХІ ст. Функціонування системи мистецької освіти пов'язане насамперед із діяльністю мистецьких навчальних закладів. Тому цілком зрозуміло, що національний дизайн у закладах мистецької освіти має важливе значення у розвитку суспільства і вирішенні його проблем [14, с. 79].

Особливо важливим для розуміння специфіки українського національного дизайну є культурно-історичний аспект. Передумови виникнення дизайну українського етносу на всіх історичних етапах слід розглядати як специфічну форму інтеграції мистецтва й техніки. Найперші зразки інтеграції мистецтва і техніки були пов'язані з культурно-психологічним аспектом розвитку суспільства і мали неабияке етнічне значення для українського народу, сприяли повноцінному розвитку інтегрованої особистості, здатної гармонійно поєднувати естетичне й утилітарне у процесі життєдіяльності. В ієрархії ціннісних орієнтацій мистецької освіти на перший план висувається творча особистість як генератор художніх творів – митець або ж генератор художньо-мистецьких ідей – мистецтвознавець. Останній, знову ж таки, може бути спрямований на самовідновлення мистецько-освітнього процесу як на практиці, так і в теорії. Якість продукту мистецької освіти, очевидно, буде визначальним чинником оцінки якості самого мистецько-освітнього процесу. Наука, покликана визначати художню якість творів і давати характеристику мистецьким процесам – мистецтвознавство, за логікою і природою речей має взяти на себе провідницьку роль серед інших суміжних наук, що вивчають мистецько-освітню сферу. Відступництво мистецтвознавства з позицій лідера у дослідженні цієї сфери неминуче

веде до непоправних наслідків підміни понять і явищ [14, с. 81].

Оскільки частина території України входила до складу Російської імперії, а частина – до складу деяких центральноєвропейських держав, розвиток національного дизайну мав фрагментарний характер, був в основу «відірваним від європейського життя». Головними художніми центрами в Україні були: Київ, Львів, Харків і Одеса [16, с. 114].

Позитивні традиції у розвитку національного дизайну сформувалися у стінах Української академії мистецтва. Перші професори навчального закладу – видатні художники з високим рівнем європейської освіти. На відміну від більшості академічних систем, де розвивалися лише станкові форми мистецтва, в Українській академії прагнули розвивати ще й прикладні форми мистецтва, сприяти становленню художньо-промислового і народного мистецтва [13, с. 15].

Так, до початку 20-х рр. ХХ ст. було окреслено такі вимоги до художньо-мистецької освіти [6, с. 52]:

- «об'єктивізація» системи навчання художніх дисциплін;

- зближення різних видів мистецтв і розробка методики їх викладання;

- з'єднання матеріальної культури з масовим індустріальним виробництвом виходячи з конкретних умов доби.

У 20-х рр. ХХ ст. в навчальних закладах Києва виокремився художньо-промисловий напрям, унаслідок чого було відкрито текстильне відділення, трохи пізніше – відділення теле-фото-кіно. Такий розвиток дизайну зумовив переорієнтацію методів навчання. Особливий акцент було зроблено на опануванні циклу формально-технічних дисциплін (т. зв. «фортех»). Великого значення набули практичні заняття у майстернях технічного призначення [1, с. 124].

На становлення дизайну у мистецьких закладах освіти вплинуло заснування у Львові Художньо-промислової школи, а з 1905 р. – «Вільної Академії Мистецтв», у 20-ті та 30-ті рр. – відкриття приватних шкіл і студій. Надалі для реалізації художніх завдань як у культурі, так і в житті за кордоном було створено два інститути – ІНХУК і ВХУТЕМАС. Орієнтиром розвитку українського національного дизайну став саме ВХУТЕМАС, освітньо-професійні програми підготовки фахівців якого екстраполювалися у площину освітніх закладів України і ґрунтувалися на «об'єктивних методах викладання». Пошук витоків об'єктивності відбувався у просторі авангардного мистецтва. Його представники – художники, архітектори – намагалися виявити першоелементи на вищому рівні абстрагування. Відтак компоненти мистецтва виявлялися загальними для всіх його видів, на їх основі можна було побудувати будь-яку компози-

цію, а відповідно, і визначити умови сприйняття художнього образу. Цінними здобутками для розвитку дизайну цього періоду були розробки з архітектурної пропедевтики – об'ємно-просторової композиції. Популярним було виконання експериментальних завдань на вивчення кольору, текстури і фактури об'єктів. Новаторські пошуки виливалися в запальні дискусії про мистецтво і його роль у суспільстві. Вводилися курси нових дисциплін, що вимагали методичного обґрунтування та систематизації. Однак невирішеним лишалось питання про взаємозв'язок завдань навчання «нового художника» та вимог до розвитку індустріального виробництва. Ентузіасти ВХУТЕМАС, відкинувши академічну систему художньої підготовки, спираючись тільки на мистецтво авангарду, неспроможні були забезпечити підготовку кваліфікованих фахівців [4].

Тому внаслідок провадження радянської освітньої політики Київському і Харківському художнім інститутам вдалося зберегти статус ВНЗ. Одеський художній інститут взагалі було реорганізовано в училище середнього типу, що завдало значної шкоди мистецькому життю Південної України на багато років уперед [6, с. 74].

Наступний етап розвитку дизайну пов'язують із реформою 1934 р., що стала підґрунтям ігнорування теорії «виробничого мистецтва», позбавлення навчальних закладів художньо-промислового профілю. Отже, в Україні «станкові» форми навчання порівняно з попередніми роками зайняли більш «скромні місця», хоча випускники Харківського художнього інституту протягом 30-х рр. ХХ ст. мали диплом зі спеціальністю «художник-станковист». Суттєво було деформовано й унікальну систему професійної освіти митців Української академії мистецтва. Оригінальний досвід 20-х рр. було відкинуто. Еталоном для Київського інституту на багато років стала Всеросійська академія мистецтв. «Станковізм» було визнано основою навчання [16, с. 117].

В Україні 30–40-і рр. ХХ ст. – період кризи у розвитку національного дизайну. У площині художньо-мистецької підготовки переважали станкові форми. Однак у 1936 р. при Київському музеї українського мистецтва було відкрито школу майстрів декоративно-прикладного мистецтва, яка стала підґрунтям до заснування у 1938 р. Київського республіканського художньо-промислового училища. На базі інституту здобували професійну освіту майбутні фахівці середньої ланки з художньої кераміки, ткацтва, художньої вишивки, килимарства, декоративного розпису [6, с. 82].

У післявоєнні роки розвиток національного дизайну в Україні поліпшився. Поступова стабілізація економіки в країнах Західної Європи породила необхідність у підготовці дизайнерів, що, у свою чергу, сприяло інституціоналізації дизайну:

злиття його з промисловим виробництвом і переходом до організації мережі професійних шкіл. Економічні умови і національні традиції зумовили формування як регіональних моделей дизайну, так і систем навчання. Знаменною подією стало створення у 1957 р. ІКСІД (Міжнародної асоціації дизайну), де питання теорії дизайну та професійної освіти розглядалися на міжнародному рівні [7, с. 34].

Основним методом проектування у 50-ті рр. ХХ ст., за допомогою якого майбутній дизайнер мав навчитися перетворювати реальний світ, виключаючи суб'єктивність прийняття рішень, було визнано раціонал-функціоналізм. В основі методу – доктрина майстрів європейського модернізму: технічний прогрес є благотворним і деміургічним. Проектна установка в дизайні зводиться до віри у безумовну могутність людського розуму, скорочену до формально-логічного розуму, а згодом – до технократичного мислення. У цей період Львівський інститут прикладного і декоративного мистецтва став цілком європейською академією мистецтв, в якій і нині розвивається дизайн-освіта. Одним зі здобутків навчального закладу нині є дизайн одягу. У Києві у 50-х рр. школу майстрів декоративно-прикладного мистецтва при Київському музеї українського мистецтва було реорганізовано у Київське училище прикладного мистецтва, а з 1962 – у Київський художньо-промисловий технікум. Підготовку фахівців на базі технікуму стали здійснювати за такими дизайнерськими спеціалізаціями: «художнє конструювання» і «художнє оформлення» [16, с. 119].

60-70-ті рр. ХХ ст. характеризувалися насамперед пошуком свободи проектної творчості, що виразилося у двох протилежних формах. Перша – «проектування свободи», що виключає будь-яку запрограмованість у поведінці людей, і відповідно, авторський імперативний початок. Друга – свобода самовираження дизайнера, який створював національні культурні зразки; дизайн перетворювався на змішану форму напрямів мистецтва – поп-арту, кінетичного мистецтва. Хвиля перегляду методологічних принципів проектування, яка охопила тогочасну сферу архітектури і дизайну, позначилася у відсутності струнких методик навчання. Багато шкіл дизайну, як такі, що не виправдали принципів раціонал-функціоналізму, закрилися [5, с. 174].

У мережі вітчизняних мистецьких навчальних закладів дизайн-освіта 70-х рр. ХХ ст. поступово формувалася під впливом специфічної дизайнерської методики викладання, яка все суттєвіше відрізнялася від «рисувально-живописно-архітектурного гібрида 60-х рр.». Поступово накопичувався методичний потенціал на основі усвідомлення позитивних здобутків досвіду інших шкіл з метою формування оригінальної системи підготовки

дизайнерів, яка б найбільш ефективно спрацьовувала в регіональних умовах розвитку [2, с. 31].

Вітчизняна система національного дизайну 80-х рр. характеризувалася динамічним і активним розвитком. У навчальних закладах утверджується набутий практичний досвід, відкриваються нові дизайнерські спеціальності. Зокрема, у Львівській академії мистецтв із 1980-х рр. почали готувати фахівців за спеціалізаціями: «моделювання трикотажних виробів», «художні вироби зі шкіри та інших матеріалів». У Харківському художньо-промисловому інституті відбувається активний подальший розвиток набутого досвіду у навчальній, методичній, науковій і творчій роботі кафедр [14, с. 81].

На зламі 80–90-х рр. ХХ ст. в Україні почали відбуватися реформи у системі підготовки студентів, викликані загальним реформаторським рухом. Зокрема, науковці і дизайнери-практики вибудували нову модель спеціаліста, згідно з якою він повинен мати більшу здатність адаптуватися до різноманітних проявів дизайн-культури. Унаслідок реформування моделі спеціаліста виникла необхідність модернізації методів викладання, введення нових спеціалізованих курсів і форм організації навчального процесу. Наприклад, разом зі стрижневою дисципліною «Проектування» у Харківській державній академії дизайну і мистецтв викладаються такі курси: «Основи формоутворення», «Основи композиції», «Проектна графіка», «Комп'ютерна графіка», «Основи графічного дизайну», «Методика дизайну», «Історія дизайну», «Макетування» та ін. До цього ще, звичайно, додано інженерно-конструкторський та інженерно-технологічний блоки знань, цикли гуманітарних і фундаментальних дисциплін, що є спільним для всіх дизайнерських спеціалізацій в Україні [15, с. 167].

У 90-х рр. ХХ ст., зі здобуттям Україною державної незалежності, у розвитку національного дизайну у мистецьких закладах освіти відбулися істотні зміни. Вищим навчальним закладам надається більша самостійність у визначенні змісту освіти та шляхів їх розвитку. Створюються навчальні заклади нового типу, які є більш різноманітними за своєю структурою, гнучкими за принципами навчання, такими, що можуть швидко реагувати на запити сучасності. Консерваторії як вищі навчальні заклади за західноєвропейським зразком набувають статусу академій, інститути перейменовуються в університети. У вищих мистецьких навчальних закладах відкриваються нові факультети і кафедри [3, с. 68].

Загалом моделювання сучасної системи національного дизайну в Україні здійснюється законодавчим шляхом. Окрім давніших мистецьких навчальних закладів, які зробили певну переорієнтацію на користь дизайну, від останнього десятиріччя ХХ ст. активно створюються кафедри дизайну

в різних вищих навчальних закладах країни: Інститут регіональної економіки та управління, м. Кропивницький (1994); Луцький державний технічний університет (1996); Прикарпатський університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ (1997); Державний університет «Львівська політехніка» (1998); Державні технічні університети, м. Севастополь і м. Херсон (1998); Таврійський екологічний інститут, м. Сімферополь (1999); Миколаївський гуманітарний інститут Українського державного морського технічного університету (1999) та ін. [9, с. 79].

Від початку XXI ст. загальнонавчальним центром розвитку національного дизайну України є Харківська державна академія дизайну та мистецтва (у цьому статусі функціонує від 9 серпня 2001 р.). Завдяки орієнтації на практику дизайну та підготовку фахівців для промисловості рішенням уряду Харківський державний художній інститут реорганізовано у Харківський художньо-промисловий інститут (1963), де відкрився факультет промислового мистецтва. Тут художня освіта поєднувала традиції школи М. Раєвської-Іванової періоду художньо-промислових пріоритетів і Харківського технологічного інституту, де методика підготовки інженерів передбачала елементи дизайнерської освіти. Навчання майбутніх фахівців забезпечували видатні митці і висококваліфіковані педагоги: Л. Винокуров, В. Константинов, В. Лістровий, В. Синєбрюхов, З. Юдкевич. Однак окремі представники педагогічного колективу не розуміли і не приймали ідеї входження мистецтва у промисловість, були негативно налаштовані проти самого факту реорганізації художнього інституту на художньо-промисловий, а декотрі просто пов'язували усе естетичне з ілюстративним станковізмом. Згодом в інституті було створено нову конструктивну методику підготовки дизайнера, яка пізніше стала нормою. Нині навчальний заклад здійснює підготовку дизайнерів за всіма спеціалізаціями дизайну. Структура навчального процесу є цілком типовою для багатьох європейських дизайнерських шкіл [5; 8].

Також початок XXI ст. ознаменувався вагомою подією в галузі дизайнерської освіти України – 12–16 березня 2001 р. відбувся Перший всеукраїнський форум «Дизайн-освіта», який став традиційним заходом, що проводиться на базі Харківської державної академії дизайну і мистецтв раз на два роки. Від 2005 р. форум набув міжнародного статусу. У рамках форумів відбуваються огляди-конкурси дипломних і курсових проектів у різних спеціалізаціях дизайну. Мета заходу – визначити професійний рівень підготовки фахівців із дизайну у вищих навчальних закладах (ВНЗ); ознайомитися зі структурою й об'ємом дипломних проектів, спеціалізаціями навчальних закладів [10, с. 15].

Сьогодні в Україні функціонує багатоступенева і безперервна система підготовки фахівців із

дизайну у закладах мистецької освіти, до якої входять початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання) – позашкільна освіта; середні спеціалізовані мистецькі школи (школи-інтернати) – загальна середня освіта та професійна підготовка; вищі навчальні заклади [17, с. 136].

Термін навчання у вищих мистецьких навчальних закладах становить 4–6 років за наявності попередньої мистецької освіти на рівні училища або середньої спеціалізованої мистецької школи. Цього вимагають складні за змістом навчальні плани вищих закладів освіти. Головним завданням вищих мистецьких навчальних закладів є здійснення освітньої діяльності, основу якої становлять навчальна, виховна, наукова, культурно-просвітницька та методична роботи [1, с. 215].

За період становлення мистецьких закладів освіти нагромадився цінний науково-методичний і організаційний досвід, що забезпечувало високий рівень кваліфікації фахівців із дизайну. Була створена система творчих майстерень і виконавських шкіл, яку очолюють відомі митці. Варто відзначити, що методика організації навчального процесу в мистецьких навчальних закладах мала власні специфіку і системні принципи, які суттєво відрізнялися від загальнонавчальних основ, притаманних технічним або іншим гуманітарним навчальним закладам, що здійснювали підготовку фахівців масових професій. Головними тут були особистісний підхід, спрямований на розвиток внутрішнього світу вихованця, формування його особистісної ціннісної свідомості; корелятивні зв'язки різних спеціальностей; наставництво (формування практичних навичок студентів здійснюється під наглядом досвідченого виконавця-педагога); важлива роль практики соціокультурної діяльності. До того ж, через доступність мистецьких навчальних закладів освітою були охоплені широкі верстви населення, що здобували необхідні знання [9, с. 10].

Виходячи з вищезазначеного, сучасне суспільство потребує підготовки конкурентоспроможного випускника, готового до роботи в умовах конкуренції на ринку праці в Україні і який враховує нові зарубіжні тенденції. Від такого випускника залежить економічна могутність держави і добробут нації. Тому необхідна подальша розробка змісту українського національного дизайну, організаційних форм його реалізації. Важливо продумати й експериментально апробувати методично-процесуальне забезпечення дизайн-освітнього процесу, а також сприятливе предметно-розвиваюче середовище у професійних мистецьких закладах дизайн-освіти. Ці педагогічні умови є необхідними й ефективними для формування сучасних українських дизайнерів в освітній сфері.

Отже, реалії вимагають професійної підготовки студентів мистецьких навчальних закладів. Творчі

Рис. 1. Модель освітнього середовища з національного дизайну у мистецьких навчальних закладах

здібності учнів необхідно розкривати саме у процесі навчально-виховної діяльності на основі національного дизайну, який розвиває творчий потенціал кожного студента, долучає до народного мистецтва, до духовних і культурних національних цінностей, підвищуючи таким чином загальну культуру особистості, фахівця, громадянина, що є запорукою культурного розвитку суспільства.

Забезпечити належним чином навчання студентів мистецьких навчальних закладів необхідно, поліпшивши чинники, які, з погляду освіти, є некекованими. Серед них можна виділити [2; 18]:

- суспільні потреби;
- вимоги ринку праці, роботодавців;
- запити дизайну як науки, як мистецтва і як виробництва;
- загальні вимоги системи професійної освіти, закладені в державних документах, стандартах освіти і т. п.

Навчання у мистецьких навчальних закладах повинно бути побудовано так, щоб у ході художньо-творчої діяльності студенти удосконалювалися в інтелектуальному і соціальному плані [18, с. 176].

Із певних концептуальних положень національної освіти і концептуальних ідей професійної підготовки студентів мистецьких навчальних закладів випливає, що система українського національного дизайну має включати [13; 14; 18]:

- необхідність допомоги студентам знайти себе в мистецтві та технології, поєднувати традиції та сучасність (пріоритетне завдання сучасної дизайнерської школи);
- розкриття індивідуального потенціалу обдарованої особистості у процесі навчання національному дизайну;
- використання групових форм роботи і їх організація у процесі дизайнерської діяльності;
- залучення студентів до творчих об'єднань (лекційні заняття в музеях, майстер-класи народних майстрів, участь у виставках, конкурсах) і співробітництво в системі дизайн-освіти;
- організаційно-педагогічні умови оптимізації навчання студентів дизайну.

Як бачимо, необхідною умовою для ефективного навчання студентів мистецьких навчальних закладів є проектування компонентів навчального середовища з використанням елементів національного дизайну.

Освоєння цінностей минулого, які успадковуються, і пристосування до нових соціокультурних потреб виступають важливим проявом культуротворчого процесу, спрямованого на досягнення мети: розширення впливу реально діючого поля національного дизайну на особистість студента; залучення студентів до їх різноманітного світу, формування ціннісного ставлення до нього, розвиток інтересів, здібностей, творчої індивідуальності студента у вищому мистецькому закладі [19].

Якість художньо-естетичного середовища дозволяє посилити виразність культурної комунікації за рахунок локальних художніх реалій, орієнтуючи студентів не на механічне запам'ятовування інформації, а на активне творче освоєння мистецтва рідного краю. Тому особливо доцільним є створення музеїв на базі коледжу, інституту, університету, здатних сформувати у студентів специфічне, емоційно-ціннісне ставлення до національного дизайну, що виступає мовою культурного спілкування людства [12, с. 102].

Так, враховуючи дослідження вітчизняної вченої А. Руденченко, модель освітнього середовища з національного дизайну у мистецьких навчальних закладах повинна мати вигляд, зображений на рис. 1 [11, с. 16].

Варто зазначити, що освітнє середовище з національного дизайну в Україні не повинне складатися з набору відділених один від одного навчальних дисциплін і має вирішувати навчальні завдання інтегрованого характеру, спрямовані на об'єднання різних аспектів дизайн-освіти в Україні, підтримувати ідею цілісного формоутворення середовища. Увага повинна приділятися вивченню й аналізу форм суспільної поведінки людей, типу мислення й діяльності епохи, що приведе до гармонії в духовному і предметному світі [15, с. 187].

Значний вплив на дизайн-освіту України можуть забезпечити найвідоміші дизайнерські школи: німецький Баухауз, Королівський коледж мистецтв у Великій Британії, російський ВХУТЕМАС, дизайн-освітні системи США, Японії та Австрії, що вказує на перспективність поєднання ремісничої та промислової систем навчання та трансформацію їх у мистецтво українського національного дизайну, а намагання регулювати цей процес Спілкою дизайнерів України та Міністерством освіти і науки України вселяє надію [12, с. 105].

Висновки. Таким чином, педагогічна теорія і практика в Україні, пов'язана з організацією національного дизайну, виходить сьогодні на якісно новий рівень осмислення і вирішення багатьох проблем. Спираючись на системний підхід, вчені-педагоги визначають умови, які дозволяють національний дизайн інтерпретувати як духовне, психологічне, комунікативне, інформаційне, організаційне та культуротворче явище, здатне збагачувати життєдіяльність людини, привчати її до організації життя за законами краси.

Перспективами подальших досліджень є процес адаптації зарубіжного досвіду формування системи національного дизайну до вітчизняних закладів мистецької освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Українська культура в європейському контексті / Ю.П. Богуцький, В.П. Андрущенко, Ж.О. Безвершук, Л.М. Новохатько ; за ред. Ю.П. Богуцького. Київ : Знання, 2007. 679 с.

2. Бушман І.О. Система освіти як засіб модернізації української культури : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / АПН України ; Інститут вищої освіти. Київ, 2005.
3. Волков С.М. Мистецька освіта в культурі України 90-х років ХХ століття. Київ, 2006. 208 с.
4. Гогуева В. М. Некоторые вопросы специальной подготовки студентов в дизайн-образовании. URL: ncstu.ru/articles/hs/07/47.pdf/filedownload.
5. Даниленко В.Я. Дизайнерська освіта України у Європейському контексті. *Вісник ЛНАМ*. Спецвипуск. 1999. С. 173–177.
6. Даниленко В.Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури : монографія. Харків : ХДАДМ; Колорит, 2005. 244 с.
7. Даниленко В.Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти) : дис. ... докт. мистецтвознавства : 05.01.03 / Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2006.
8. Прусак В.Ф. Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. Вип. 31. С. 71–82.
9. Прусак В.Ф. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.
10. Ришова І.С. Дизайн як фактор гармонізації відносин суспільства і особистості: методологічні засади : автореф. дис. ... докт. філософ. наук : 09.00.03 / Ін-т вищ. освіти АПН України. Київ, 2008. 32 с.
11. Руденченко А.А. Теоретичні і методичні засади навчання етнодизайну студентів у вищих мистецьких навчальних закладах : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 42 с.
12. Руденченко А.А. Теоретичні основи навчання етнодизайну студентів вищих мистецьких навчальних закладів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 8 (Ч. 1). С. 100–106.
13. Татіївський П.М. Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні : автореф. дис. ... канд. техн. наук / Київський Національний університет будівництва і архітектури. Київ, 2002. 18 с.
14. Терешкун А.В. До питання дизайн-освіти в Україні: культурологічний аспект. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2011. № 3. С. 79–81.
15. Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2010. 380 с.
16. Фурса О.О. Розвиток дизайн-освіти в Україні і зарубіжжі: історико-порівняльний аспект. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 2. С. 112–124.
17. Черкес Б.С. Мистецькі аспекти підготовки архітекторів у сучасній Україні. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2007. Спецвипуск IV. С. 132–140.
18. Шамагало Р.Т. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ-середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції : дис. ... докт. мистецтвознавства : 17.00.06 / Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2005. 528 с.
19. Шамагало Р.Т. Словник педагогіки художньої культури та менеджменту мистецтва: терміни, поняття, дефініції. Львів : Львівська національна академія мистецтв, 2012. 160 с.